

Sygn. akt XII C 304 / 19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2020 r.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu XII Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **Sędzia SO Krzysztof Rudnicki**

Protokolant: **Piotr Józwik**

po rozpoznaniu w dniu 25.02.2020 r.

we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. M. (1)**

przeciwko **K. M.**

o ustalenie

na skutek sprzeciwu pozwanego od wyroku zaocznego z dnia 02.08.2019 r.

I. uchyla zaskarżony wyrok zaoczny w całości i oddala powództwo;

II. nie obciąża powódki kosztami procesu na rzecz pozwanego;

III. obciąża Skarb Państwa niepokrytymi kosztami sądowymi.

XII C 304 / 19

UZASADNIENIE

Pozwem wniesionym dnia 01.03.2019 r. (k. 34 i 35) powódka A. M. (1) wniosła o ustalenie, iż oświadczenie pozwanego K. M. z dnia 25.01.2019 r. o odwołaniu darowizny złożone powódce, a dotyczące umów darowizn zawartych przed notariuszem I. M. we W. w dniach: 25.05.2017 r., rep. (...), 01.12.2017 r., rep. (...), oraz w dniu 23.03.2018 r., rep. (...), jest nieskuteczne, a także o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, że pozwany K. M. złożył do Sądu Okręgowego we Wrocławiu pozew o rozwód. W dniu 01.12.2017 r. strony zawarły ugodę, na mocy której małżeństwo stron miało być rozwiązane bez orzekania o winie. Jednocześnie na mocy tej ugody pozwany zobowiązał się podarować powódce działki nr (...) położone w B., gmina K., objęte KW nr (...). Strony zastrzegły przy tym, że, gdyby powódka zażądała rozwiązania małżeństwa z winy pozwanego, ugoda miałaby przestać obowiązywać i stracić moc. W dniu 19.03.2018 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu w sprawie XIII RC 2888/17 orzekł o rozwiązaniu małżeństwa stron bez orzekania o winie, a także ustalił, że strony nie zajmują wspólnego mieszkania, albowiem zgodnie z ówczesnym oświadczeniem pozwanego – dobrowolnie wyprowadził się. Wyrok uprawomocnił się dnia 12.04.2018 r.

Powódka wskazała, że przed notariuszem I. M. we W. strony zawarły następujące umowy darowizny:

- w dniu 25.05.2017 r., rep. (...), na mocy której pozwany darował powódce udział wynoszący 1/2 we własności lokalu mieszkalnego nr (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego przy ul. (...) we W., o łącznej powierzchni użytkowej 89,13 m², wraz z przynależnymi do niego prawami,

- w dniu 01.12.2017 r., rep. (...), na mocy której pozwany darował powódce niezabudowaną nieruchomość gruntową składającą się z działek nr (...), o łącznej powierzchni 4,1000 ha, położoną w miejscowości B.,

- w dniu 23.03.2018 r., rep. (...), na mocy której pozwany darował powódce niezabudowaną nieruchomość gruntową składającą się z działek nr (...) o pow. 0,0819 ha, nr (...) o pow. 0,1230 ha i nr (...) o pow. 0,1081 ha, tj. o łącznej powierzchni 0,3130 ha, położoną w miejscowości B..

Powódka podała, że w dniu 25.01.2019 r. pozwany przesłał jej oświadczenie o odwołaniu powyższych darowizn, podając, iż przyczyną takiego stanu rzeczy jest dopuszczenie się przez powódkę (rzekomo) rażącej niewdzięczności polegającej m.in. na wyrzuceniu go z mieszkania, braku partycypowania w kosztach utrzymania nieruchomości, szykanowania jego osoby i traktowania w sposób przedmiotowy, wyrzucenia rzeczy z pokoju, który zajmował, a przy tym zdradach ze strony powódki, które miały miejsce jeszcze na długo przed rozwodem. Powódka wskazała, że w odpowiedzi na powyższe podważyła zasadność złożonego oświadczenia woli, wskazując, że żaden z argumentów wskazanych przez pozwanego nie polega na prawdzie, jak również nie można oprzeć się wrażeniu, iż zostały one wykreowane na potrzeby uzasadnienia złożenia tego oświadczenia. Zwróciła uwagę, że pozwany dobrowolnie wyprowadził się z mieszkania – jeszcze przed ugodą, przed dokonaniem darowizny. Sam opróżnił swój pokój, wprowadzając do niego syna z dziewczyną i noworodkiem. W konsekwencji to na niej ciąży obowiązek utrzymywania 5 osób, który przewyższa koszt utrzymania mieszkania. Pozwany płaci jedynie alimenty na małoletnią córkę. Powódka podniosła, że nie może oprzeć się wrażeniu, że prezentowane przez pozwanego argumenty zostały wykreowane tylko dlatego, iż postępowanie rozwodowe zostało prawomocnie zakończone i pozwany w ten sposób próbuje odzyskać nieruchomości.

Wyrokiem zaocznym z dnia 02.08.2019 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu:

I. ustalił, iż oświadczenie pozwanego K. M. z dnia 25.01.2019 r. o odwołaniu darowizny złożone powódce A. M. (1) dotyczące umów darowizn zawartych w formie aktów notarialnych przed notariuszem I. M. we W. w dniach: 25.05.2017 r., rep. (...), 01.12.2017 r., rep. (...) oraz 23.03.2018 r., rep. (...) jest nieskuteczne;

II. zasądził od pozwanego na rzecz powódki 10 800 zł kosztów procesu;

III. nakazał uiścić pozwanemu na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego we Wrocławiu 15 000 zł nieopłaconych kosztów sądowych;

IV. nadał wyrokowi w punkcie II rygor natychmiastowej wykonalności.

W sprzeczności od tego wyroku zaocznego pozwany wniósł o jego uchylenie, oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu.

Pozwany zakwestionował prawidłowość wydania wyroku zaocznego. Wskazał, że miał wiedzę, że mocą samego oświadczenia o odwołaniu spornych darowizn nie osiągnie pożądanego skutku prawnego, a zatem że złożone oświadczenie nie jest skuteczne bez drogi sądowej lub woli powódki do ugodowego załatwienia sporu. Dlatego uprzednio wysłał powódce pismo z informacją, że odwołuje uczynione na jej rzecz darowizny, opisał powód, dla którego to czyni, i wezwał ją, aby udała się do notariusza i złożyła stosowne oświadczenie o zwrocie darowizn, jednocześnie określił jej termin do podjęcia tej czynności pod rygorem wystąpienia na drogę sądową. Pozwany podniósł przy tym, że dowodem na okoliczność, że doskonale wiedział, iż jakiegokolwiek jego oświadczenie w tym względzie jest nieskuteczne, jest fakt wystąpienia w tej sprawie na drogę sądową, albowiem w dniu 13.03.2019 r. złożył w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu pozew o nakazanie powódce przeniesienia własności spornych nieruchomości. Zdaniem pozwanego, w tej sytuacji, po wniesieniu pozwu w dniu 13.03.2019 r., a więc zaledwie w pięć dni po

wniesieniu pozwu w tej sprawie, co miało miejsce w dniu 08.03.2019 r., roszczenie o ustalenie, że oświadczenie o podjęciu decyzji o odwołaniu spornych darowizn jest nieskuteczne, stało się nieuzasadnione i bezprzedmiotowe, gdyż weszło w fazę realizacji na drodze sądowej. Pozwany zarzucił, że powódka winna cofnąć pozew w tej sprawie jako bezzasadny, czego ostatecznie – działając za pośrednictwem profesjonalnego pełnomocnika – nie uczyniła. Jednocześnie, w ocenie pozwanego, wystąpienie na drogę sądową w tej sprawie jest nadużyciem, mającym na celu pogrążenie go finansowo, o czym uprzedzała go powódka. Tym samym dołożono wszelkich starań, aby nie został należycie poinformowany przez Sąd o terminie rozprawy. Wskazał, że wprawdzie nie mieszka już w swoim mieszkaniu, w którym nadal jest zameldowany i z którego został wyrzucony, ale pod innym adresem, który podał w pozwie, a ponadto ustanowił adres do doręczeń, który również wskazał w pozwie wniesionym w dniu 13.03.2019 r. W tej sytuacji oba adresy były znane powódce i jej pełnomocnikowi od dnia otrzymania pozwu w sprawie o I C 363/19, tj. od dnia 02.04.2019 r. Ponadto, zdaniem pozwanego, powódka, która w tej sprawie podała adres w mieszkaniu stron, mogła go w każdej chwili poinformować, że przyszło do niego awizo przesyłki sądowej, albowiem kontaktowała się z nim wielokrotnie od tego czasu. Mogła również poprosić o to dorosłe dzieci stron, które mieszkają z nią i mają stały kontakt z ojcem, w szczególności syn mógłby przecież przekazać ojcu awizo do odbioru pisma z Sądu. Zdaniem pozwanego powódka mogła tak czy inaczej wskazać adres do doręczeń podany w sprawie I C 363/19. Jednocześnie pozwany podniósł, że pierwsza rozprawa w sprawie I C 363/19 miała miejsce w dniu 10.06.2019 r. i tak powódka, jak i jej pełnomocnik, mogły poinformować go, że po pierwsze – pozew w tej sprawie został złożony, po drugie – podać sygnaturę sprawy. W ocenie pozwanego powódka dążyła do tego, aby w sprawie zapadł wyrok zaoczny, który byłby zgodny z żądaniem powódki.

Sąd ustalił w sprawie następujący stan faktyczny.

A. M. (1) i K. M. zawarli związek małżeński w dniu 15.09.2001 r. w USC we W., nr aktu małżeństwa (...).

W dniu 29.11.2017 r. K. M. wystąpił do Sądu Okręgowego we Wrocławiu z pozwem o rozwód.

W trakcie postępowania rozwodowego strony zawarły ugodę o następującej treści:

„Małżonkowie K. M. (...) i A. M. (1) (...) zgodnie oświadczają, że podjęły decyzję o rozwiązaniu małżeństwa bez orzekania o winie stron. W związku z powyższym, po zapadnięciu wyroku bez orzekania o winie, K. M. zobowiązuje się podarować działki o nr (...) położone w B., gmina K., objęte księgą wieczystą nr (...). W przypadku, kiedy A. M. (1) będzie żądała rozwiązania małżeństwa z winy K. M., niniejsza ugoda przestaje obowiązywać i traci moc.”.

/ dowód: ugoda – k. 10; wyrok SO z dnia 19.03.2018 r., XIII RC 2888/17 – k. 11-12; data wpływu

sprawy rozwodowej znana Sądowi z urzędu na podstawie zapisu w systemie Sędzia 2

oraz znana stronom /

W dniu 25.05.2017 r. K. M. jako darczyńca i A. M. (1) jako obdarowana zawarli przed notariuszem I. M. we W. w formie aktu notarialnego, rep. (...), umowę darowizny, na mocy której K. M. darował A. M. (1) udział wynoszący 1/2 we własności lokalu mieszkalnego nr (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego przy ul. (...) we W., o pow. 89,13 m⁽²⁾, dla którego Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Krzyków we Wrocławiu prowadzi księgę wieczystą nr (...), wraz z udziałem wynoszącym 93/10000 w częściach wspólnych budynku i gruntu, dla których Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Krzyków we Wrocławiu prowadzi księgę wieczystą nr (...).

/ dowód: umowa darowizny z dnia 25.05.2017 r., rep. (...) – k. 13-16 /

W dniu 01.12.2017 r. K. M. jako darczyńca i A. M. (1) jako obdarowana zawarli przed notariuszem I. M. we W. w formie aktu notarialnego, rep. (...), umowę darowizny, na mocy której K. M. darował A. M. (1) niezabudowaną nieruchomość gruntową składającą się z działek nr (...), o łącznej pow. 4,1000 ha, położoną w miejscowości B., gm. K., dla której Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej prowadzi księgę wieczystą nr (...).

/ dowód: umowa darowizny z dnia 01.12.2017 r., rep. (...) – k. 17-22 /

Wyrokiem z dnia 19.03.2018 r., XIII RC 2888/18, prawomocnym z dniem 10.04.2018 r., Sąd Okręgowy we Wrocławiu rozwiązał związek małżeński zawarty w dniu 15.09.2001 r. we W. i zarejestrowany w USC we W. pod nrem aktu małżeństwa (...) pomiędzy powodem K. M. a pozwaną A. M. (2) z domu M. przez rozwód bez orzekania o winie (pkt I), a także ustalił, że strony nie zajmują wspólnego mieszkania (pkt V).

/ dowód: wyrok SO z dnia 19.03.2018 r., XIII RC 2888/17 – k. 11-12 /

W dniu 23.03.2018 r. K. M. jako darczyńca i A. M. (1) jako obdarowana zawarli przed notariuszem I. M. we W. w formie aktu notarialnego, rep. (...), umowę darowizny, na mocy której K. M. darował A. M. (1) niezabudowane działki nr (...) o pow. 0,0819 ha, nr (...) o pow. 0,1230 ha i nr (...) o pow. 0,1081 ha, tj. o łącznej pow. 0,3130 ha, położone w miejscowości B., gm. K., dla których Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej prowadzi księgę wieczystą nr (...).

/ dowód: umowa darowizny z dnia 23.03.2018 r., rep. (...) – k. 23-29 /

W adresowanym do A. M. (1) piśmie z dnia 25.01.2019 r. K. M. złożył oświadczenie o odwołaniu darowizn:

- 1) z dnia 25.05.2017 r., rep nr (...),
- 2) z dnia 01.12.2017 r., rep. nr (...),
- 3) z dnia 23.03.2018 r., rep nr (...).

Odwołanie ww. darowizn pozwany umotywował w następujący sposób: „Darowizny powyższych nieruchomości odwołuję z powodu dopuszczenia się przez Panią jako osobę obdarowaną, rażącej niewdzięczności względem mnie, polegającej na wyrzuceniu mnie i uniemożliwianiu mi zamieszkiwania we własnym domu, w sytuacji, gdy podzieliłem się z Panią udziałem w jego własności, wynoszącym 1/2 część. Ponadto, ponoszę wszystkie koszty związane z jego utrzymaniem, tj. spłacam kredyt zaciągnięty na jego zakup we frankach szwajcarskich oraz ponoszę wszystkie opłaty z tytułu czynszu i za media, nie mając możliwości mieszkania w tym mieszkaniu. Pani w ogóle nie poczuwa się do partycypowania w żadnych kosztach związanych z mieszkaniem, będąc jego współwłaścicielką i korzystając z niego w całości. Gdy chcę wejść do własnego mieszkania jestem przez Panią znieważany, wszczyna Pani awantury, podczas których ubliża mi wulgarnymi słowami, nie zważając na obecność dzieci. Jestem przez Panią szykanowany, traktowany w sposób przedmiotowy, jak maszynka do robienia pieniędzy. Wyrzuciła Pani również moje rzeczy z zajmowanego przeze mnie pokoju, włamując się do niego. Na skutek tych działań z Pani strony zostałem na stare lata człowiekiem bezdomnym, przeszedłem poważny stan zawałowy. Nie wspomnę już o zdradach z Pani strony, które miały miejsce jeszcze na długo przed naszym rozwodem, co potwierdził kochanek S. dzwoniąc do mnie w tej sprawie. W tej sytuacji wzywam Panią do zwrotu mi przedmiotu darowizn opisanych wyżej w nieprzekraczalnym terminie 14 dni od otrzymania niniejszego pisma pod rygorem wstąpienia na drogę sądową.”

/ dowód: oświadczenie o odwołaniu darowizny z dnia 25.01.2019 r. – k. 30-31 /

W odpowiedzi na powyższe pismem z dnia 13.02.2019 r. pełnomocnik A. M. (1) podniosła, że oświadczenie o odwołaniu darowizny jest pozbawione podstaw prawnych i faktycznych, żaden z argumentów nie podlega na prawdzie, jak również nie można oprzeć się wrażeniu, że zostały wykreowane na potrzeby uzasadnienia złożenia tego oświadczenia.

/ dowód: pismo powódki z dnia 13.02.2019 r. – k. 32-33 /

W dniu 13.03.2019 r. K. M. wystąpił do Sądu Okręgowego we Wrocławiu przeciwko A. M. (1) z pozwem o zobowiązanie pozwanej do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na jego rzecz:

- udziału wynoszącego 1/2 we własności lokalu mieszkalnego nr (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego przy ul. (...) we W., o łącznej pow. 89,13 m², wraz z przynależnymi do niego prawami, dla którego Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Krzyków prowadzi księgę wieczystą nr (...),

- własności niezabudowanej nieruchomości gruntowej składającej się z działek nr (...), o łącznej pow. 4,1000 ha, położonych w miejscowości B., gm. K., dla której Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej prowadzi księgę wieczystą nr (...),

- własności niezabudowanych działek nr (...) o pow. 0,819 ha, nr (...) o pow. 0,1230 ha i nr (...) o pow. 0,1081 ha, tj. o łącznej pow. 0,3130 ha, położonych w miejscowości B., gm. K., dla których Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej prowadzi jedną księgę wieczystą nr (...).

Odpis pozwu w sprawie I C 362/19 został doręczony A. M. (1) w dniu 02.04.2019 r.

Postanowieniem z dnia 10.06.2019 r., I C 362/19, Sąd Okręgowy umorzył postępowanie w części, tj. w zakresie obejmującym nakazanie pozwanej A. M. (1) przeniesienia na rzecz powoda K. M. własności niezabudowanej nieruchomości gruntowej, składającej się z działek nr (...) o łącznej pow. 4,1000 ha, położonych w miejscowości B., gm. K., dla której Sąd Rejonowy w Środzie prowadzi księgę wieczystą nr (...), oraz własności niezabudowanych działek nr (...) o pow. 0,0819 ha, nr (...) o pow. 0,1230 ha i nr (...) o pow. 0,1081 ha, tj. o łącznej pow. 0,3130 ha, położonych w miejscowości B., gm. K., dla których Sąd Rejonowy w Środzie Śląskiej prowadzi jedną księgę wieczystą nr (...).

/ dowód: kopia pozwu w sprawie I C 362/19 – k. 84-93; ponadto okoliczności te znane są

Sądowi z urzędu na podstawie zapisów w systemie Sędzia 2 oraz znane są stronom /

Sąd zważył, co następuje.

Sprzeciw pozwanego od wyroku zaocznego z dnia 02.08.2019 r. zasługuje na uwzględnienie.

Powódka wystąpiła z żądaniem ustalenia bezskuteczności oświadczenia pozwanego o odwołaniu dokonanych na rzecz powódki darowizn.

Zgodnie z art. 189 kpc powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Powództwo o ustalenie stosunku prawnego lub prawa może być uwzględnione wtedy, gdy spełnione są dwie przesłanki merytoryczne: interes prawny oraz wykazanie prawdziwości twierdzeń powoda o tym, że dany stosunek prawny lub prawo rzeczywiście istnieje. Pierwsza z tych przesłanek warunkuje określony skutek tego powództwa, decydując o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda, wykazanie zaś istnienia drugiej z tych przesłanek decyduje o kwestii zasadności powództwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.06.2001 r., II CKN 898/00).

Interes prawny w rozumieniu art. 189 kpc oznacza potrzebę prawną, wynikającą z sytuacji prawnej, w jakiej znajduje się powód. Może wynikać z bezpośredniego zagrożenia prawa powoda lub zmierzać do zapobieżenia temu zagrożeniu; występuje także wtedy, gdy istnieje niepewność stanu prawnego lub prawa, mająca charakter obiektywny. Interes taki istnieje, gdy sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego praw przez definitywne zakończenie istniejącego między stronami sporu lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu w przyszłości takiego sporu, tj. obiektywnie odpadnie podstawa jego powstania. Na takie cechy roszczenia o ustalenie z art. 189 kpc wskazywał wielokrotnie Sąd Najwyższy, m.in. w wyrokach: z dnia 30.10.1990 r., I CR 649/90; z dnia 08.05.2000 r., V CKN 29/00; z dnia 04.10.2001 r., I CKN 425/00; z dnia 01.04.2004 r., II CK 125/03; z dnia 02.10.2008 r., II CSK 194/08; z dnia 18.06.2009 r., II CSK 33/09; z dnia 18.03.2011 r., III CSK 127/10; z dnia 09.02.2012 r., III CSK 181/11; OSNC 2012/7-8/101; z dnia 29.03.2012 r., I CSK 325/11; z dnia 12.12.2012 r., IV CSK 204/12; z dnia 19.09.2013 r., I CSK 727/12; z dnia 18.06.2015 r., III CSK 372/14; z dnia 14.04.2016 r., IV CSK

435/15; z dnia 14.07.2017 r., II CSK 745/16). Inaczej mówiąc, przez interes prawny w procesie cywilnym należy rozumieć obiektywną w świetle obowiązujących przepisów prawnych, to jest wywołaną rzeczywistym narażeniem lub zagrożeniem określonej sfery prawnej, potrzebę uzyskania określonej treści wyroku (T. Rowiński, *Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 1971, s. 26).

Osoba zainteresowana może dochodzić roszczenia o ustalenie, jeśli nie może uzyskać innej należytej ochrony, w jakikolwiek inny sposób, niż poprzez uzyskanie i przedłożenie wyroku ustalającego istnienie lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego.

Natomiast nie zachodzi podstawa do zgłoszenia powództwa o ustalenie z art. 189 kpc, jeżeli powód może dochodzić swoich praw i powołać się na nieważność/bezskuteczność czynności prawnej w innym postępowaniu. Innymi słowy, brak jest interesu prawnego w żądaniu ustalenia istnienia prawa lub stosunku prawnego, w tym ustalenia nieważności/bezskuteczności czynności prawnej, jeśli stronie przysługuje roszczenie dalej idące albo możliwość obrony przed roszczeniem wynikającym z nieważnej/bezskutecznej czynności prawnej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30.10.1990 r., I CR 649/90; z dnia 19.01.1993 r., I CR 2/93; z dnia 04.01.2008 r., III CSK 204/07).

Żądanie powódki w tym procesie ma za przedmiot ustalenie, że oświadczenie pozwanego K. M. z dnia 25.01.2019 r., złożone powódce, a dotyczące umów darowizn zawartych w dniach: 25.05.2017 r. (rep. (...)), 01.12.2017 r. (rep. (...)) oraz 23.03.2018 r. (rep. (...)) jest nieskuteczne. Powódka upatruje po swojej stronie interesu prawnego w ustaleniu istnienia i ważności wymienionych umów darowizn, wskazuje, że prezentowane przez pozwanego argumenty zostały wykreowane tylko dlatego, iż postępowanie rozwodowe zostało prawomocnie zakończone i pozwany w ten sposób próbuje odzyskać darowane nieruchomości.

Zgodnie z art. 898 § 1 kc darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Odwołanie darowizny, także darowizny nieruchomości, następuje poprzez złożenie obdarowanemu oświadczenia na piśmie – art. 890 kc.

Jeżeli przedmiotem darowizny była nieruchomość, odwołanie darowizny nie powoduje automatycznie powrotu prawa własności nieruchomości na darczyńcę, ale prowadzi do powstania po stronie obdarowanego zobowiązania do powrotnego przeniesienia tego prawa na darczyńcę, a po stronie darczyńcy roszczenia o przeniesienie własności (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 07.01.1967 r., III CZP 32/66, OSNCP 1968/12/199; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.09.2000 r., I CKN 829/98). Samo złożenie oświadczenia woli w przedmiocie odwołania darowizny nieruchomości skutkuje upadkiem *causae donandi*, lecz nie unicestwia z mocy samego prawa prawnorzeczowego skutku umowy darowizny (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 15.12.1999 r., I ACA 651/99, OSA 2000/5, s. 39).

Jeżeli obdarowany zobowiązany do złożenia oświadczenia woli o powrotnym przeniesieniu przedmiotu darowizny na darczyńcę nie wykonuje tego obowiązku, darczyńca może wystąpić o nakazanie obdarowanemu złożenia oświadczenia woli w trybie art. 64 kc w zw. z art. 1047 § 1 kpc.

Taka właśnie sytuacja występuje w rozpoznawanej sprawie. W dniu 25.01.2019 r. pozwany przesłał powódce oświadczenie o odwołaniu darowizn uczynionych na jej rzecz w dniach: 25.05.2017 r., 01.12.2017 r. oraz 23.03.2018 r. Następnie w dniu 13.03.2019 r. pozwany wytoczył powództwo o zwrotne przeniesienie własności darowanych nieruchomości, sprawa została zarejestrowana w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu I Wydziale Cywilnym pod sygn. akt I C 362/19, a doręczenie odpisu pozwu, pozwanej w tamtej, a powódce w tej sprawie, A. M. (1) miało miejsce w dniu 02.04.2019 r. W międzyczasie, tj. w dniu 08.03.2019 r., powódka złożyła pozew o ustalenie, iż oświadczenie o odwołaniu darowizny jest bezskuteczne. Wniesienie pozwu nastąpiło zatem w dacie, w której nie zawisł jeszcze spór o zwrotne przeniesienie własności nieruchomości na rzecz pozwanego. Niewątpliwie w tamtym czasie wywiedzione wówczas powództwo o ustalenie mogło być postrzegane jako jedyny właściwy i niezbędny środek ochrony praw powódki, które zostały zagrożone. Nie ma wątpliwości co do tego, że podjęte działania były uzasadnione i zmierzały do zakwestionowania złożonego przez pozwanego oświadczenia o odwołaniu darowizny.

Taki stan rzeczy istniał w dacie wniesienia pozwu. Istnienie interesu prawnego – jako zasadniczej przesłance roszczenia z art. 189 kpc – podlega jednak również ocenie według stanu na dzień orzekania – interes prawny powód powinien skonkretyzować i wykazać. Powyższe wynika z treści art. 316 § 1 kpc, zgodnie z którym sąd bierze pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy dotyczy zarówno stanu prawnego, jak i stanu faktycznego opartego na dowodach i oświadczeniach stron zaprezentowanych do chwili zamknięcia rozprawy. Chodzi przy tym o stan rzeczy ustalony przez sąd zgodnie z właściwymi regułami procesowymi, nie zaś o obraz okoliczności wynikający z twierdzeń strony, niepoddanych zabiegom służącym dokonywaniu ustaleń faktycznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 09.04.2019 r., II UK 96/18). Powództwo przewidziane w art. 189 kpc podlega zasadzie aktualności, nakazującej przyjęcie za podstawę orzeczenia stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, a odstępianie od tej zasady musi mieć uzasadnioną prawnie przyczynę (np. art. 192 pkt 3 kpc, art. 363 § 2 kc in fine). Udzielenie ochrony w drodze powództwa o ustalenie ma na celu wyjaśnienie stanu prawnego wówczas, kiedy jest to uzasadnione istniejącymi wątpliwościami i obiektywnie potrzebne. Przesłankę racjonalnej potrzeby rozstrzygnięcia przez sąd zgłoszonych przez stronę wątpliwości dotyczących stosunku prawnego lub prawa wyraża konieczność wykazania przez powoda interesu prawnego, dlatego interes ten musi występować w chwili orzekania (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16.02.2012 r., III CSK 201/11; z dnia 12.04.2012 r., II CSK 474/11; z dnia 18.04.2012 r., V CSK 149/11; z dnia 07.12.2012 r., II CSK 143/12; z dnia 04.04.2014 r., II CSK 403/13).

Przedstawiona powyżej argumentacja wskazuje na to, iż w konsekwencji zdarzeń, jakie zaszły po dniu 08.03.2019 r., po stronie powódki zachodzi brak interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieskuteczności oświadczenia pozwanego z dnia 25.01.2019 r. o odwołaniu darowizn.

Powódka może kwestionować skuteczność odwołania darowizny będąc pozwaną w sprawie I C 362/19, gdyż to w procesie o zobowiązanie do przeniesienia własności nieruchomości przedmiotem badania Sądu jest ustalenie, czy faktycznie zachowania powódki wypełniły znamiona rażącej niewdzięczności, a w konsekwencji, czy zaszła podstawa do odwołania darowizny. W tamtej sprawie powódka może podnosić wszelkie zarzuty mające przemawiać za tym, iż argumentacja pozwanego jest pozbawiona podstaw faktycznych i prawnych i została wykreowana wyłącznie na potrzeby oświadczenia o odwołaniu darowizny, tj. dotyczące kwestii dotyczących wyrzucenia pozwanego z mieszkania, partycypowania w kosztach utrzymania nieruchomości wspólnej. Z tych wszystkich względów postępowanie w sprawie I C 362/19 ma pierwszeństwo i należy uznać je za wiodące. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że skutki zobowiązania do zwrotnego przeniesienia przedmiotu darowizny są dalej idące, aniżeli stwierdzenie bezskuteczności oświadczenia o odwołaniu darowizny. Zdaniem Sądu, w chwili obecnej podtrzymywane powództwo ma na celu asekurację interesów powódki, a nie faktyczną ochronę przed ich zagrożeniem. Dlatego też nie może mieć miejsca sytuacja, w której toczą się dwa postępowania, zmierzające jednocześnie do ustalenia tożsamyh okoliczności, tj. ustalenia, czy wskazane w treści oświadczenia z dnia 25.01.2019 r. zachowania powódki rzeczywiście zaistniały. Prowadzenie tego procesu jest również niecelowe ze względu na zasady ekonomii procesu, jeżeli weźmie się pod uwagę fakt, że powódka zgłosiła wnioski o przesłuchanie tych samych świadków, którzy złożyli już zeznania w sprawie I C 362/19 (tj. E. M., D. M. oraz A. W.) – na te same okoliczności. Należy ponownie podkreślić, że relacje między stronami, powody zawarcia ugody, ujawnione lub rzekome zdrady, wreszcie zasadność okoliczności podanych w oświadczeniu pozwanego, zostaną zweryfikowane w innym postępowaniu.

W konsekwencji Sąd zgadza się z twierdzeniem, że pozew w tej sprawie powinien być zostać cofnięty, jeśli nie przed rozprawą, na której wydany został Sąd wydał wyrok zaoczny, to w okresie późniejszym, w szczególności po wniesieniu przez pozwanego sprzeciwu.

Z uwagi na przedstawione okoliczności Sąd oddalił wnioski dowodowe o zobowiązanie Urzędu Skarbowego W. we W. do przedłożenia rozliczenia PIT-36 pozwanego za lata 2000-2018 oraz o zobowiązanie (...) S.A. i (...) S.A. do przedłożenia wykazu środków zgromadzonych na zamkniętych i otwartych rachunkach bankowych pozwanego według stanu na dzień 25.01.2009 r., a także wnioski o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków: E. M., D. M., A. W., P. P. oraz przesłuchania stron – jako pozbawione znaczenia dla rozstrzygnięcia tego sporu (art. 235⁽²⁾ § 1 pkt

4 kpc). Odnośnie wniosku o zobowiązanie banków do udzielenia informacji można dodać, że ta sprawa nie należy do spraw przewidzianych w art. 105 ust. 1 pkt 1 lit d) prawa bankowego, a zatem banki mogłyby odmówić udzielenia żądanej informacji z powołaniem się na tajemnicę bankową.

Reasumując, powódka nie posiada interesu prawnego w żądaniu ustalenia bezskuteczności oświadczenia pozwanego z dnia 25.01.2019 r. o odwołaniu trzech darowizn. Wobec tego – na podstawie art. 347 kpc – Sąd uchylił wyrok zaoczny z dnia 02.08.2019 r. w całości i oddalił powództwo.

O kosztach procesu Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 102 kpc. Ostateczny wynik sprawy wskazuje na pozwanego jako wygrywającego proces. Sąd uznał jednak, że zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, pozwalający na odstąpienie od obciążania powódki kosztami procesu na rzecz pozwanego.

Należy mieć na uwadze, że podstawą wydania wyroku zaocznego co do zasady jest beczynność procesowa pozwanego. Taka sytuacja miała miejsce w tej sprawie, pozwany nie brał udziału w postępowaniu wyłącznie z własnej winy. Należy zwrócić uwagę, że adres (...) (...) (...) W. pozostaje ujawniony jako adres zamieszkania pozwanego – pobytu stałego w bazie PESEL, zgłoszony i utrzymywany w instytucjach publicznych, tj. w Urzędzie Skarbowym, Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, a także wskazany w CEIDG jako adres rejestracyjny. Z tych względów Sąd uznał ten adres za prawidłowy do dokonywania doręczeń, nawet jeżeli pozwany, jak twierdzi, faktycznie pod tym adresem już nie zamieszkiwał. Jeżeli pozwany zmienił miejsce zamieszkania, to w jego wyłącznym interesie leżało, aby zaktualizować te dane, co dotyczy w szczególności rejestrów i urzędów publicznych. Całkowicie chybiona jest argumentacja, że zarówno powódka, jak i dzieci, mogły poinformować pozwanego o awizach i konieczności odbioru pism sądowych. Przeciwnie, to nie powódka powinna była przekazywać informację pozwanemu za pośrednictwem dzieci, tylko pozwany mógł rozważyć skierowanie do dzieci takiej prośby. To na pozwanym spoczywał obowiązek zabezpieczenia możliwości odbioru korespondencji przy ul. (...), tym bardziej, że, jak twierdził, powódka miała wyrzucić go z mieszkania. Skoro pozwany wskazał w/w adres w instytucjach publicznych, tym bardziej powinien był zadbać o prawidłową procedurę doręczenia. Stosownie do art. 126 § 2 pkt 1 kpc w pozwie wskazuje się adresy zamieszkania osób fizycznych. Nie ma znaczenia, iż w innej sprawie pozwany miał podać jakiś inny adres. Wskazanie innego adresu dla doręczeń niż adres zamieszkania może być dokonane w konkretnej sprawie, na potrzeby konkretnego procesu, nie skutkuje jednakże na zewnątrz, w tym w innych sprawach sądowych.

Wobec powyższego skoro wyrok zaoczny został wydany wskutek beczynności pozwanego, zaś powództwo pierwotnie w chwili jego wniesienia było usprawiedliwione, Sąd uznał, że zachodzi podstawa do nieobciążania powódki kosztami procesu na rzecz pozwanego. Można dodać, iż zgodnie z art. 348 kpc koszty rozprawy zaocznej i sprzeciwu ponosi pozwany, choćby następnie wyrok zaoczny został uchylony, a zatem i tak pozwanemu nie należy się zwrot opłaty od sprzeciwu, a jedynie wchodziłyby w grę koszty zastępstwa procesowego.

Na podstawie art. 113 ust. 1 uksc, nieopłacone koszty sądowe, od których powódka została zwolniona, obciążają ostatecznie Skarb Państwa.

Mając powyższe na uwadze, Sąd podjął rozstrzygnięcia zawarte w sentencji wyroku.